

ORTUTAY PÉTER

FUSS!

Ha írni akarok valamit, pontosabban, ha eszembe jut valami, ami a pennámra kívánczik, akkor mindig ungvári emlékeimhez nyúlok vissza. Voltak szép és kevésbé szép, sőt keserves emlékeim is. Az egyik ilyen volt a válás utáni időszak, amikor úgy éreztem, hogy nincs tovább. De aztán a jó Isten, no és a szüleim, átsegítettek a nehéz időn, amikor már szinte teljesen a padlón voltam.

A dolog úgy történt, hogy (mint már említettem) elváltam. Hogy miért, ki a hibás, vagy nem hibás, most ne firtassuk. Egy házassághoz mindig két ember kell. És ha valamiért elromlik, rossz vágányra fut a házasság, jobb, ha az eddig oly szerelmetes férj és feleség inkább búcsút mond egymásnak ahelyett, hogy agyon csapnák egymást. Szóval, elváltam. Az egyik gyerek, a kilencéves kisfiam velem maradt, a másik az anyjánál. De mivel a nejem, illetve volt nejem szüleinek a házában laktunk, lakás nélkül maradtam. És mivel akkori rossz kedvemben a főnökömmel is összeakaszkodtam, hát a munkából is kirúgott. Így utólag, el kell ismernem, hogy neki volt igaza. Nem is emlékszem, hogy miket is mondhattam neki, amiért megharagudott, mert hát... szóval, nem voltam józan. Így hát lakás és állás nélkül, egy gyerekkel, akit fel is kellett volna nevelnem, a helyzetem egyáltalán nem volt rózsás. Kihez forduljak, mit csináljak? Nem tudtam. Ott álltam pucéron, megfűrödve.

A szüleim segítettek. Hová is mehet a tékozló fiú, ha nem Atyja házába, gondoltam. Persze, volt egy feltételük. Méghozzá az, hogy újra rendes, engedelmes, jó gyerek leszek. Persze, persze, mondtam, természetesen az leszek.

Igen, az lettem, mert mi más is lehettem volna. De ott voltak a válás okozta különböző lelki sebek, és hát sírtam, nyavalyogtam. Ha megszólaltam, csak panaszkodni tudtam. Például úgy, hogy jaj, most mihez kezdjek, vége az életemnek és a többi. És így elpanaszkodtam volna még egy darabig, jó ideig, ha apám egy szóval, egyetlen egy szóval, ki nem gyógyított volna nyavalygásaimból. És minden bajomból.

Amikor egyszer így nyavalyogtam neki (is), egyszerűen csak rám nézett, a szemében nem volt sem harag, sem bosszúság, vagy az irántam érzett sajnálatnak egy szikrája sem, csak nézett, ahogy mindig is szokott, és csak annyit mondott, hogy: Fuss!

Nyitva maradt a szám, úgy elképedtem. Nem is értettem, hogy mit akart ezzel mondani. – De apu, mondtam, én nem bírok. Nem látod, romokban vagyok.

Megint csak rám nézett, és megint csak úgy, ahogy mindig is szokott, és megismételte: Fuss!

Kezdtem valamit kapiskálni, de azért képtelen voltam felfogni, hogy mit is akar jó apám. Erre hosszú prédikáció helyett, amit egy paptól el is várhatott volna az ember, röviden elmagyarázta: – Tudom, hogy most nincs pénzed, ezért veszek neked egy melegítő ruhát, egy pár sportcipőt, te meg menj ki az utcára, és kezdj el futni. Legalább egy félórát. Sportember voltál, belejössz.

És hát elkezdtem futni. Amikor először futottam körbe a háztömböt, jött ki belőlem minden korábbi „rosszaság”: az éjeken át elszívott cigaretták után a tüdőmben lerakódott kátrány, az a sok alkohol, bor, krepuska¹ meg vodka, amit a kollégákkal a munkahelyen vagy a Szkálában ihletnek, vagy a reggelig tartó mulatozások során megittunk, szóval az a sok rossz, hejehuja, és minden, ami eddig az életemnek egy része, jelentős része volt.

Apám emellett kikötötte, hogy minden nap le kell mennem futni: ha esik, ha fúj, vagy ha perzsel a Nap, akkor is. Megfogadtam, hogy úgy lesz. És mivel megfogadtam, mennem kellett. Úriember állja a szavát.

És láss csodát: két hét után már nem is esett nehezemre a futás. Két hónap után meg már élveztem is. Fél év után pedig már a fél Ungvárt körül tudtam futni két óra alatt. Egy fél maratont legalább. Az Engels utcából indulva a Minaj utcán a Zákárpátye szállóig, ott jobbra, a vasútállomásig, onnan az Ung-parton, ahol a tízes és a tizenegyes számú iskola van, aztán az Ung parton végig az Uzsgorod szállóig, onnan meg a vágóhíd (mjászokombinát) mellett vissza az Engels utcáig. Akik ismerik Ungvárt, tudják, hogy ez egy szép kis táv. Nem mértem, de biztos több mint húsz kilométer.

És azt a távot akár minden nap meg tudtam tenni. Meg is tettem; és pluszban még futballoztunk is. Ugyanis volt a ház előtt egy kézilabdapálya, ahol Laci barátommal, aki egy emelettel lejjebb lakott, reggeltől estig tudtuk rúgni a labdát. Kimentünk vele (úgy hívták, hogy a zsidó Laci, mert hát az is volt, és így nem az a nagy orosz vagy ukrán, akiké a hatalom, a jog és a minden, hanem csak az egyszerű lesajnált kisebbség: magyar, zsidó, cigány stb.), szóval kimentünk a zsidó Lacival a pályára egy focilabdával a kezünkben, és elkezdtünk „szoritócskázni”. Aztán jöttek a környékbeli fiúk és néztek. Először csak néztek, aztán beálltak ők is. Néha sokan jöttek és mind beálltak. Úgyhogy néha délelőtt tíztől, ha úgy adódott, akár este hatig is rúgtuk a labdát. Olyan erőben

---

¹ szeszelt bor

voltam újból, akárcsak profi futballista koromban, húszon egynéhány évesen. Jól éreztem magam. Nagyon jól. Negyven évesen. Apámnak köszönhetően. Aki egyetlen szóval meggyógyított. Azzal, hogy „Fuss!”

Persze, dolgoznom is kellett, hisz nem várhattam el, hogy a szüleim egy gyerekkel még el is tartsanak; no meg a nagy Szovjetunióban mindenkinek kellett dolgozni. Nem lehetett senki hivatalosan is munkakerülő. Az ilyet a törvény is büntette. Úgyhogy sikerült elhelyezkednem a Patent gyárban (az ungváriaknak ismerős ez is), ahol az ún. „tudományos leírások” szerkesztése volt a feladatunk. Nem állt távol korábbi szerkesztőségi munkámtól, a fordítástól és az újságírástól. A különbség csak az volt, hogy orosz nyelven kellett szerkeszteni. De mi az nekünk, kárpátaljaiaknak, akik három nyelven is anyanyelvi szinten, „perfekt” beszélünk?

Volt egy másik dolog is a szüleim házában, ami más volt, mint eddig. Apám ugyanis, mint teológiai doktor és tanár, papokat is képzett az illegálisban lévő görögkatolikus egyház számára. Titokban. Nyíltan nem tehetette, mert az szovjetellenes klerikális tevékenységnek minősült, amiért akkoriban még börtön járt. Ez a papképzés olyannyira titokban folyt, hogy még én sem tudtam róla, pedig ott ment végbe a szemem előtt. De nem is kellett nekem tudni róla. Minek? Nehogy már esetleg valahol, ahol nem kell, kikotyogjam, hogy apám papokat nevel, és ezért leültessék.

Ez az „illegális tevékenység” pedig úgy történt, hogy feljött apámhoz egy vagy két, néha három, sőt négy fiatalember, bementek apám szobájába, az egyik kis szobába és beszélgettek. Hogy miről, azt nem mondták. De az ajtó sosem volt becsukva. Sem a kis szoba ajtaja, sem pedig a bejárati ajtó, melyen kopogni sem kellett, csak be kellett nyomni és belépni. Ha valaki „olyan” kereste volna apámat, aki gyanús vagy ismeretlen, az csengetett, és akkor máris tudni lehetett, hogy az a személy illetéktelen, és így már a csengetéssel lebukott. Mondom, hogy még én sem tudtam róla, hogy apám szobájában papképzés folyik, még akkor sem, ha bementem hozzá valamiért akkor, amikor vendégei voltak. Nem volt tilos bemenni hozzá akkor sem.

Így nem csoda, hogy ilyen szervezés mellett sok éven át tudott működni. Egészen addig, amíg Istenhez imádkozni már nem volt tilos, és a görögkatolikus egyház is engedélyezve lett államilag. Újból. Nem is tudom, hogy hány papot is adott így apám az egyháznak. Illetve most már tudom: sokat.

Érdekes színfoltja volt a szüleim házában eltöltött éveimnek egy másik esemény is. Ez úgy történt, hogy egy évben egyszer anyám egy vagy két hónapra mindig elment Magyarországra meglátogatni a lányát, amit mindig repesve várt.

Ahogy apám mondta, ez volt szegény anyámnak az egyetlen kikapcsolódása az éves robotból. Nemcsak azért, mert újból láthatta egyetlen lányát és az unokáját, akit nagyon szeretett, hanem azért is, mert hát ott egészen más volt az élet: szép és gyönyörű. Például mindent lehetett a boltokban kapni. Ja, és nem kellett az orosz vagy az ukrán nyelvet se kerébe törni. Mindenkiel beszélhetett anyanyelvén, magyarul. Apám nem is ellenezte anyámnak ezt a kiruccanását a nyugati világba, sőt, támogatta is, de mindig volt egy bökkenő. A családban anyám nemcsak feleség, anya, nagymama, háziasszony volt, de szakácsnő is. Apám még egy rántottát sem tudott elkészíteni. Megvallom, én sem.

Úgyhogy, ha anyám nincs itthon, akkor is kell ennünk. Apám törte a fejét, hogy mi legyen. Mondta is, hogy a resztorán (az étterem) drága, a sztolávájában (étkezdekben) rosszul főznek, ismerőst, rokont nem szívesen kér meg, mert ez nagy szívesség, ezért, mondta apám, fiam, te fogsz főzni. – Én? – mondtam elképedve. – De én nem tudok. – De olvasni tudsz – mondta az apám. – Azt igen – mondtam. – Na látod – mondta az apám –, én veszek neked egy szakácskönyvet, elolvasod, hogy kell ezt vagy azt elkészíteni, én beszerzem (ez is egy szovjet szleng volt akkoriban a „megveszem” helyett), te meg elkészíted. És valóban, apám elképzelése bevált. Olyannyira, hogy egyszer beszerzett valakitől egy kacsát, én meg elolvastam Magyar Elek szakácskönyvében a szerb kacsá receptjét, és megcsináltam. Nagyon jól sikerült. Még a csontokat is leszopogattuk.

Am szakácsművészetemnek a fénypontja nem a szerb kacsá, hanem egy ebédmeghívás volt. Történt ugyanis, hogy meglátogatta apámat egy római katolikus paptársa, Galambos József atya (Isten nyugosztalja), akivel Vorkutában is együtt ültek. Így régebről és nagyon jól ismerték és kedvelték is egymást. Egy egész délelőttön át beszélgettek a kis szobában. Sokat és sokáig beszélgettek, amíg Galambos atya be nem vallotta apámnak, hogy ő bizony éhes. – Akkor hát, Józsikám – mondta apám –, ha megengeded, meghívlak ebédre. – Hová? – kérdezte az Atya. – Csak ide, a konyhába. Szóval, leültek és ettek. Gulyásleves és túrós csúsa volt az ebéd. Az Atya mind a kettőből repetázott. A végén megköszönte az ebédet és kijelentette:

– Tudod, Öcsikém (a barátai így hívták apámat), azért irigyeltek benneteket, görögkatolikus papokat, hogy nektek lehet nősülni, és a feleségetek ilyen finomakat tud nektek főzni.

Az Atya sehogy sem akarta elhinni apámnak, hogy ezt az ebédet nem a felesége főzte, hanem a fia.